

Lect. dr. univ. Tudor Marin

FUNDAMENTELE PEDAGOGIEI

*

**TEORIA ȘI METODOLOGIA
CURRICULUMULUI**

*

**PROBLEMATICA EDUCAȚIEI
CONTEMPORANE**

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MARIN, TUDOR

**Fundamentele pedagogiei : teoria și metodologia
curriculumului : problematica educației contemporane /**

Tudor Marin. - București : Pro Universitaria, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-450-4

371

CURSUL I

Fundamentele pedagogiei

I.1. Ce este pedagogia?

Fenomenul educativ, respectiv acțiunea educativă a oamenilor, în primă instanță, a avut un caracter empiric, neexistând norme, metode științifice de lucru, sistem educațional. Cuvântul pedagogie are etimologie grecească „paidagogos“ care înseamnă conducător de copii. Componentele cuvântului sunt: *pais*, *paidos* care înseamnă *copil* și *agoge* cu sens de *îndrumare/de a conduce*. Originea cuvântului (paidagogos) ne arată că știința educației presupune întotdeauna o direcție în dezvoltarea individului și ea s-a născut ca o interogație asupra fenomenului educațional. Într-o accepțiune mai largă, literatura de specialitate utilizează termenul tot de origine grecească-*paideia*. Cuvântul are un sens larg „*cultură a spiritului*“ dar și sensul de *educație*.

Actul de instaurare a umanului în lume nu este un dat, ci se construiește. Această construcție este realizată prin educație, iar știința acesteia se numește pedagogie. *Pedagogia* putem spune fără tăgadă că *este știința educației* și reprezintă o reflectare teoretică a acțiunilor practice ce vizează în general formarea/transformarea generațiilor, dezvoltarea individului uman de toate vârstele.

Din perspectivă epistemologică, pedagogia este o știință umană, o știință socială, dar și o știință a comunicării.

Termenul de pedagogie se utilizează în mod frecvent începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În această perioadă, se constituie știința pedagogie. Legătura dintre pedagogie și educație trebuie interpretată din perspectiva a două planuri, și anume:

- raportul știință (pedagogia) – obiect de studiu (educația)
- relația teorie (pedagogie) – practică (procesul educației)

Trebuie să menționăm că de multe ori apare chiar sinonimia dintre ele (pedagogie = educație), aceasta datorându-se faptului că în limba engleză termenul „education“ reprezintă atât teoria cât și practica formativă. Planchard E. definește pedagogia ca știință și artă a educației, iar Cezar Bârzea accentuează că știința educației trebuie văzută ca știința modelelor, dar evidențiază și statutul epistemologic al pedagogiei, ca știință quasi-experimentală, știință a acțiunii, știință constructivistă, știință consensuală și știință critică¹.

¹ Bârzea C., 1998, *Arta și știința educației*, EDP, București.

Trebuie să subliniem că „sensul etimologic al cuvântului pedagogie precizat anterior trebuie reconsiderat în direcția luării în atenție a faptului că demersul formativ pe cale îl poate suporta ființa umană se întinde pe durata întregii sale vieți; ca atare, educația nu se adresează doar copiilor, ci oricărei persoane umane, naturii umane în ceea ce are general și comun, dincolo de orice deosebiri particulare dintre indivizi”².

În concluzie, pedagogia este știința educației și ea studiază „legile, esența, idealul, conținutul, metodele, mijloacele și formele educației”.

Având în vedere particularitățile acțiunii educaționale se poate estima că pedagogia este o știință în esență pozitivă, filosofică și în același timp și praxiologică. Pedagogia, ca știință a educației, vizează două coordonate fundamentale, complementare și anume:

- coordonate ale finalității acțiunii educative;
- coordonate ale tehnologiei realizării sale.

Din perspectiva primei coordonate, pedagogia vizează transpunerea comenzii sociale într-un sistem de norme și principii pedagogice, în timp ce coordonata tehnologiei indică modalitățile concrete de transpunere în practică a ceea ce este implicat în normele și principiile pedagogice elaborate.

I.2. Domenii ale pedagogiei

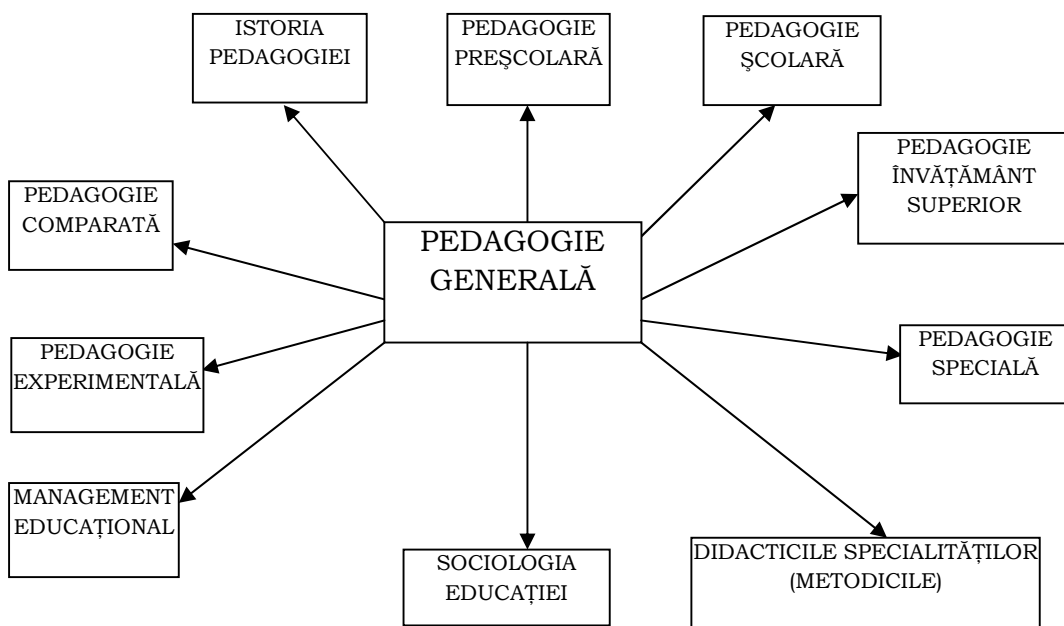
Teoria pedagogică actuală nu este expresia unui demers monodisciplinar; dacă s-ar limita la monodisciplinaritate demersurile sale explicative nu ar fi nici complete, nici corecte.

Cu cât pedagogia s-a consolidat/s-a dezvoltat ca știință de sine stătătoare, au apărut noi ramuri care ulterior au devenit discipline pedagogice. Pentru a putea vorbi de disciplinele educaționale și de sistemul științelor educației este necesar să ne raportăm atât la evoluțiile externe cât și la cele interne.

Evoluțiile externe ale pedagogiei sunt determinate atât de factori sociali-istorici, cât și de factori de conjunctură. Deschiderea pedagogiei spre noi fronturi de cercetare asupra educației a condus la apariția așa ziselor „noi educații” ce au dat naștere „noilor pedagogii”.

Evoluțiile externe ale pedagogiei au fost atent surprinse într-un tablou dinamic și fluid de Dan Potolea (2001).

² Cojocariu V.M.; 2008; Fundamentele pedagogiei; V&I Integral; București.

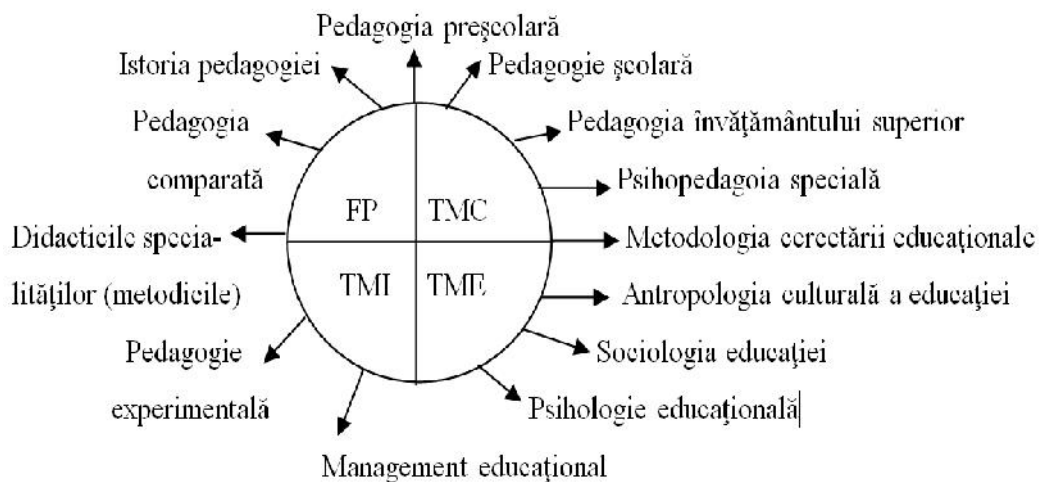
Evoluția externă a pedagogiei

Evoluțiile interne ale pedagogiei sunt, pe de o parte, consecințele evoluțiilor externe, dar și noi sinteze apărute la nivelul teoriei educației. În acest context, a fost nevoie de o reconstrucție logică a pedagogiei generale. Dan Potolea(2001) a structurat evoluțiile interne ale pedagogiei pe patru științe și anume³:

- fundamentele pedagogiei/introducere în pedagogie (FP/IP)
- teoria și metodologia curriculumului (TMC)
- teoria și metodologia instruirii (TMI)
- teoria și metodologia evaluării (TME)

Sintetic evoluțiile interne și externe ale pedagogiei apar în următoarea schemă:

³ Potolea D. (2001), Fundamentele educației-curs, Universitatea București

Evoluțiile interne și externe ale pedagogiei

Panțuru S. (2002) prezintă evoluția pedagogiei la nivelul a patru etape distincte:

a) „etapa desprinderii pedagogiei de filosofie plasată convențional la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, marcată prin două tendințe distincte:

- autonomizarea discursului în termen de filosofia educației;
- științificizarea discursului autonom în termen de experimentare a educației;

b) etapa consolidării pedagogiei ca știință a educației plasată în prima jumătate a secolului al XX-lea marcată și ea prin două tendințe opuse:

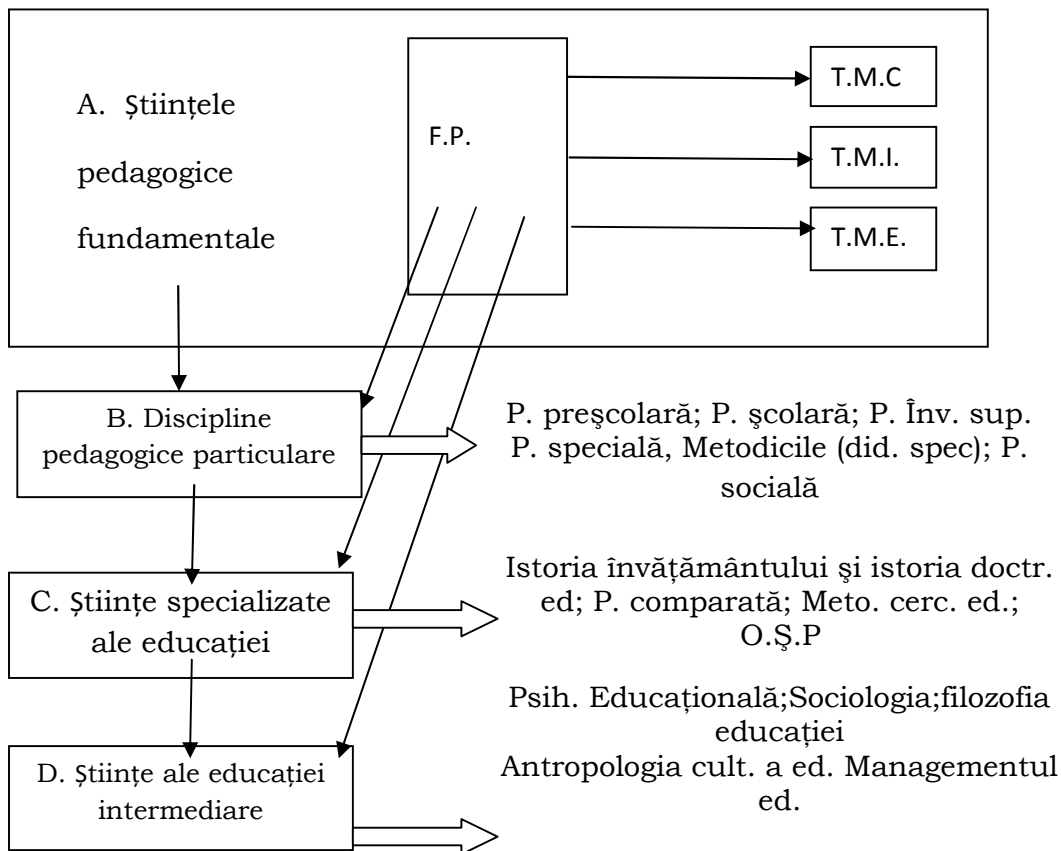
- tendința psihologizării;
- tendința sociologizării.

c) etapa afirmării pedagogiei plasată mai mult în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea caracterizată prin extinderea cercetărilor interdisciplinare și transdisciplinare

d) etapa aprofundării discursului pedagogic specifică mai mult sfârșitului secolului al XX-lea și începutului de secol XXI⁴.

Dan Potolea folosind drept criteriu de structurare al științelor educației-criteriul epistemologic- constată că disciplinele sistemului științelor educației se pot grupa în patru categorii, conform figurii de mai jos:

⁴ Panțuru S. (2002), Elemente de teoria și metodologia instruirii, Ed. Universității Transilvania Brașov.

Sistemul științelor educației conform criteriului epistemologic (D. Potolea)

I.3. Delimitări conceptuale. Educația obiect de studiu al pedagogiei.

I.3.1. Ce este educația?

În conformitate cu epistemologia filosofică orice știință, deci și pedagogia trebuie să aibă:

- a) domeniul propriu;
- b) metode și procedee specifice pentru cercetarea domeniului;
- c) să descopere legități proprii domeniului de cercetare (regularități privind faptele și fenomenele sociale și nu numai). Rezultă că fiecare știință încorporează atât valoare de cunoaștere gnoseologică cât și praxiologică (cele constatate să fie folosite în avantajul omului).

Nicola I. evidențiază că „pedagogia este știința care studiază fenomenul educațional cu toate implicațiile sale asupra formării personalității umane în vederea integrării sale în viața socială⁵”.

Fenomenul educațional este abordat și de alte științe (filosofie, sociologie, psihologie) dar nu în mod holistic întrucât acestea nu au metodele, procedeele, modelele și paradigmele specifice domeniului. Abordarea holistică a educației este realizată numai de pedagogie întrucât nu se limitează numai la aspecte constatative. *Domeniul propriu/de studiu al pedagogiei este educația.*

Educația vine din latinescul educo-educere care avea sensul de a scoate din..., a ridica, a înălța, a modela într-un sens determinat, a dirija pe cineva de la o stare spre alta.

Dicționarul de pedagogie (1979) clarifică: „educația este un ansamblu de acțiuni desfășurate în mod deliberat într-o societate în vederea transmiterii și formării la noile generații, a experienței de muncă și de viață, a cunoștințelor, deprinderilor, componentelor și valorilor acumulate de oameni până în acel moment.”

Considerăm necesar să analizăm termenul de educație din perspectiva a două puncte de vedere:

- al accepțiunilor oferite termenului din perspectivă istorică;
- al perspectivei date de unghiurile de interpretare ale procesului educațional.

Din perspectiva istorică, enumerăm câteva „meditații” filosofice cu tenta pedagogică:

- Democrit: „Cel mai rău lucru către care poate fi educat tinerețul este superficialitatea, căci ea produce acele plăceri din care crește răutatea”.

- Platon: „Educația este arta de a forma bunele deprinderi sau de a dezvolta aptitudinile native pentru virtute al acelor care dispun de ele”⁶.

- Socrate: „Cunoaște-te pe tine însuși. Viața trăită în virtute este dezideratul său, iar virtutea vine din știință. Nimeni nu este rău de buna voie, nimeni nu face rău cu intenție, ci numai fiindcă nu se cunoaște pe sine și nu știe ce vrea. Realizarea binelui duce la fericirea personală și la propășirea comunității”.

⁵ Nicola, I.; 2000; *Tratat de pedagogie școlară*, Ed. Aramis, București.

⁶ apud Planchard, E; 1992; *Pedagogie școlară contemporană*; EDP; București.

- Aristotel: „Trebuie să ne căznim atâta cât putem, să fim nemuritori și să facem totul în scopul de a trăi după ce este mai bun în noi“⁷.

- Pestalozzi: „Educația este dezvoltarea naturală progresivă și sistematică a tuturor facultăților“.

- Comenius: „Arta artelor este să-l formezi pe om , cea mai instabilă și mai complicată ființă dintre viețuitoare. Acesta este rostul educației: acela de a-l ajuta pe om să se întoarcă la perfecțiunea veșnică din care a purces și pe care și-a alterat-o prin păcatul originar“⁸.

- Pascal: „Morală trece înaintea științei, contează mai mult să fii om onest decât geometru sau fizician“.

- Kant: „Scopul educației este de a dezvolta în individ toată perfecțiunea de care este susceptibil, aceasta înseamnă cucerirea moralității prin disciplină și cultură“⁹.

- Hugo: „Fiecare copil pe care îl educăm este un om pe care îl câștigăm“.

- Spencer: „Rolul educației este pregătirea pentru o viață completă“.

- Dewey: „Educația este acea reconstrucție sau reorganizare a experienței, nu înseamnă pregătirea pentru viață, este viața însăși“¹⁰.

Remarcăm că punctele de vedere prezentate aduc în prim-plan atât rostul cât și importanța fenomenului educațional. Definițiile date de marii oameni ai timpurilor lor țin de perspectiva filosofică având o puternică reverberație culturală și în zilele noastre.

Din punctul de vedere al pedagogilor/educatorilor educația se restrânge la definiții clare și unanim acceptate precum:

- Bărsănescu St: „educația este activitatea conștientă de a-l influența pe om printr-o triplă acțiune: de îngrijire, de îndrumare și de cultivare în direcția creării valorilor culturale și a sensibilizării individului față de acestea“¹¹.

⁷ apud Cojocariu V.M.;2008; Fundamentele pedagogiei; V&I Integral; București.

⁸ Komensky A.; 1958; Texte alese; EDP; București.

⁹ Kant I.;1992; Tratat de pedagogie. Religia în limitele rațiunii; Ed. Agora, Iași.

¹⁰ apud Cucoș C.; 1996; Pedagogie;Ed. Polirom; Iași.

¹¹ Bărsănescu Șt.; 1935; Curs de pedagogie generală, Lit. C. Ionescu, Ed. a II-a București.

- Țârcovnicu V.: „educația este activitatea depusă de societate spre a-l pregăti pe om pentru viața socială”¹².

- Planchard E.: „educația constă într-o activitate sistematică, exercitată de adulți, mai ales asupra copiilor și a adolescenților, cu scopul de a-i pregăti pentru viața pe care vor trebui și vor putea să o trăiască la un moment dat”¹³.

- Cristea S.: „educația este o activitate psihosocială cu funcție generală de formare-dezvoltare permanentă a personalității umane pentru integrare socială optimă”¹⁴.

- Păun E. lansează „O lectură a educației prin grila postmodernității” centrată pe paradigma existențial-umanistă în care efortul formativ este revalorizat din perspectiva dimensiunii subiective a actului educațional, act care să reconcilieze dialogul dintre individ și societate¹⁵.

- Cerghit I.: „educația este expresia unei dirijări a dezvoltării individului într-o direcție dorită, a unei modelări a omului în conformitate cu anumite scopuri dinainte stabilite, potrivit unei voințe sociale”¹⁶.

- Văideanu G. consideră „educația subsistem social care însoțește și alimentează dezvoltarea tuturor celorlalte subsisteme”¹⁷.

Din perspectiva dată de unghiurile de interpretare ale fenomenului educațional ni se dezvăluie următoarele abordări:

a – educația ca proces. Procesul trebuie văzut în desfășurarea sa temporală care va produce efectele proiectate asupra copilului. În această friză temporală elevul este condus prin achiziționarea de cunoștințe, abilități, capacități, competențe spre formarea unei personalități obiectivată la nivel de valori, atitudini și comportamente. Perspectiva procesuală reprezintă în fapt transformarea în sens pozitiv pe care o preconizează educația și se realizează în același timp pe două coordonate/planuri: coordonată

¹² apud Cojocariu V.M. 2008; Fundamentele pedagogiei; Ed. V&I Integral; București.

¹³ Planchard E.; 1992; Pedagogie școlară contemporană, EDP, București.

¹⁴ Cristea S.; 2003; Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației, Ed. Litera Internațional Chișinău

¹⁵ Păun E., Potolea D.; 2002; Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri educative; Ed. Polirom, Iași

¹⁶ Cerghit I. ;1988; Curs de pedagogie; TU București

¹⁷ Văideanu G. 1988; Educația la frontiera dintre milenii, Ed. Politică, București